

Memo Forum / raad

Aan	: De gemeenteraad
Van	: Het college van burgemeester en wethouders
Onderwerp	: Herdenkingen 80 jaar vrijheid gemeente Zutphen
Zaaknummer	: 857474
Doel	: Informeren

Kennisnemen van

De wijze waarop wij als college de herdenkingen in het kader van 80 jaar vrijheid in de gemeente Zutphen vormgeven.

Inleiding

Vanaf oktober 2024 viëren we dat het 80 jaar geleden is dat de Tweede Wereldoorlog is afgelopen. We willen de herinnering aan die oorlog borgen. Zodat de lessen die daaruit geleerd kunnen worden, ook zonder tijdgetuigen, doorgegeven worden aan de toekomstige generaties. We willen voorkomen dat dergelijke verschrikkingen ooit weer gebeuren en wensen dat de slachtoffers van toen en het onrecht dat hen is aangedaan niet worden vergeten.

Daarom schenken we extra aandacht aan 6 van de huidige circa 15 herdenkingsmomenten, met behulp van thema's rond oorlog en vrede, vrijheid en democratie. Daarin stellen we de menselijkheid centraal. Deze 6 momenten worden zoveel mogelijk aangevuld met schoollessen en educatieve momenten en met uiteenlopende culturele uitingen.

De gemeenteraad heeft hiervoor budget beschikbaar gesteld met de saldo-overheveling van 2023 naar 2024. Het gaat om een budget voor herdenkingen van € 100.000,00 (kostenplaats 6001322) en om een bedrag van € 10.000,00 uit het budget voor bebording (kostenplaats 6562117).

Inhoud

We beogen vergroting van het bewustzijn van alle inwoners van de gemeente Zutphen over oorlog en vrede, vrijheid en democratie, rechtsstatelijkheid en menselijkheid. Het gaat om het versterken van het besef dat democratie kwetsbaar is en dat je vrede niet zomaar krijgt, maar geeft. Hiermee zorgen we er voor dat de onderlinge omgangsvormen binnen de gemeente mild blijven. En dat iedereen onderkent dat het vraagt om een eigen bijdrage om de vrede te bewaren.

Doelen zijn:

- Een lokale herdenkingswijze die beter aansluit bij de huidige maatschappelijke ontwikkelingen.
- Het vergroten van de bewustwording van de risico's van onverdraagzaamheid.

We intensiveren de huidige herdenkingen op de onderstaande wijze:

1. We verbinden 6 van de herdenkingen aan een actueel relevant maatschappelijk thema.
2. We geven op een culturele en aansprekende wijze vorm aan de thema's.
3. We betrekken zoveel mogelijk scholen en scholieren.

4. We optimaliseren het onderhoud van de huidige herdenkingsmonumenten en oorlogsgraven en breiden deze uit.
5. We verbeteren de bebording, brengen QR codes aan en nemen onze belangrijke herdenkingsmonumenten en -plaatsen op in de Europese Liberation route en andere (gemeentelijke) websites.
6. We richten een adviescomité Herdenkingen op.
7. We monitoren de bewustwording onder inwoners rondom herdenkingen en de kwetsbaarheid van vrede (ofwel de risico's van onverdraagzaamheid).

Ad 1 Aan deze herdenkingen worden de volgende thema's verbonden

Herdenking 27 januari: Internationale Holocaust Day

Thema: Uitsluiting en Discriminatie

Herdenking 31 maart: Executie op de IJsselkade; dag van verzet in Zutphen

Thema: Politiek geweld en Onderdrukking

Herdenking 4 en 5 mei: Nationale dodenherdenking en Nationale Bevrijdingsdag

Thema: Algemene nationale herdenking en bevrijdingsviering

Herdenking 1 juli: Ketikoti, Landelijke herdenking slavernijverleden

Thema: Arbeidsuitbuiting en Slavernij

Herdenking 21 september: Dag van de vrede, Zutphense Veteranendag

Thema: Oorlog en Militair geweld

Herdenking 14 oktober: Dag bombardement binnenstad Zutphen

Thema: Willekeur en moedwil

Ad 2 We geven op een culturele en toegankelijke wijze vorm aan de thema's

Een kartrekker organiseert een culturele invulling op elk van de 6 herdenkingsmomenten. De momenten zijn over het jaar verspreid en de herdenkingen zelf vinden verspreid over de wijken in de gemeente plaats. De culturele invulling gebeurt zo veel mogelijk mét inwoners of inwonergroepen en sluit aan op de beleavingswerelden van alle inwoners, zowel jong als oud. Hierbij betrekken we onze nieuwe inwoners, zoals statushouders, vluchtelingen en asielzoekers. De culturele invulling is laagdrempelig en toegankelijk voor iedereen. Dus zo veel mogelijk gratis (in ieder geval voor de minder draagkrachtigen) en in een vorm die een brede groep inwoners aanspreekt. Op 5 mei organiseren wij voor de eerste keer een lange "vrijheidstafel". Door de nadruk te leggen op de actuele en maatschappelijk relevante thema's wordt de boodschap achter de herdenkingen sterker en toekomstbestendiger. We stemmen onze activiteiten af met de initiatieven van de culturele instellingen, van het erfgoedcentrum en van particulieren. Geraamde kosten van advies en uitvoering bedragen circa € 40.000,00.

Ad 3 We betrekken zoveel mogelijk scholen en scholieren

Met behulp van bijvoorbeeld de adoptie van een monument door een school, het klassikaal bijwonen van een herdenking, het bieden van dilemmalessen, een verhalenverteller in de klas of andere educatieve vormen, versterken we de bewustwording onder de jeugd over de kwetsbaarheid van vrede en democratie en je eigen rol daarin. Geraamde kosten bedragen ongeveer € 5.000,000

Ad 4 We optimaliseren het onderhoud van de huidige herdenkingsmonumenten en oorlogsgraven

Er is een totaaloverzicht gemaakt van het benodigd onderhoud van de herdenkingsmonumenten in onze gemeente. Waar nodig wordt hierop extra onderhoud gepleegd. Extra aandacht is er voor het monument van De Hoven, waar omwonenden hebben meegedacht over een nieuw monument, en voor 'groot onderhoud' aan de gedenksteen van de IJsselkade. We plaatsen Franstalige bordjes op de Canadezenbrug. We ondersteunen in praktische zin ook particuliere initiatieven, onder meer met een plaquette voor Walraven van Hall en een plaquette voor de gevallen militairen in 1940 bij de IJsselbrug. Wij gaan in overleg met de

stichting Stolpersteine om te bekijken in hoeverre meerdere groepen slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog aandacht zouden moeten krijgen. De plannen worden uitgevoerd nadat de totale kosten in beeld zijn gebracht. Geraamde kosten bedragen circa € 35.000,00

Ad 5 We verbeteren de bebording, brengen QR codes aan en nemen belangrijke herdenkingsmonumenten en -plaatsen op in de Europese Liberation route.

Om de herdenkingsmonumenten voor inwoners en bezoekers beter vindbaar te maken, verbeteren we de bebording. Ook worden gedenkwaardige plaatsen in Zutphen opgenomen in de Europese Liberation route. Dit gebeurt met behulp van een adviesbureau. Geraamde kosten bedragen circa € 15.000,00.

Ad 6 We richten een adviescomité Herdenkingen op

Om op een passende wijze te kunnen herdenken die aansluit bij de beleving en bij de behoefte van onze inwoners, vragen we hen om hun hulp en advies bij het organiseren van de herdenkingen. Hiervoor richten wij een adviescomité op. Een eerder besluit tot het oprichten van een comité is niet uitgevoerd en inmiddels verouderd. Omdat een comité structurele kosten met zich meebrengt, kan het comité pas een definitieve vorm krijgen nadat er een besluit is genomen over het structurele herdenkingenbeleid. Dit besluit wordt in de loop van 2025 verwacht, zie ook de toelichting onder 'vervolg'. Geraamde kosten op termijn zijn de onkostenvergoedingen. Het bestaande besluit wordt te zijner tijd ingetrokken.

Ad 7 We monitoren de bewustwording onder inwoners rondom herdenkingen en de kwetsbaarheid van vrede

Om te beoordelen of de nieuwe wijze van herdenken van invloed is geweest op het bereiken van de doelstellingen, is onlangs een enquête onder inwoners uitgezet door onderzoeksbureau Moventem. Deze enquête wordt eind 2025 herhaald en is bovendien zo danig vorm gegeven dat deze indien nodig ook voor langere tijd de ontwikkelingen kan monitoren. Dit is kostenneutraal want dit past binnen hun bestaande opdracht.

Vervolg

De kosten van uitvoering worden deels in 2025 gemaakt. Deze kosten komen ten laste van het incidentele budget voor herdenkingen (kostenplaats 6001322). In 2025 wordt bij de eerste bestuursrapportage aan de raad voorgesteld om de middelen beschikbaar te stellen die voor 2025 nodig zijn.

In 2025 volgt een raadsvoorstel voor de structurele vormgeving van het herdenkingenbeleid per 2026, onder aansturing van de kroonbenoemde burgemeester. Via de Voorjaarsnota wordt een voorstel ingediend voor de financiële dekking hiervoor.

Bijlagen